

2. Большаков А. Г. градостроительная организация ландшафта как фактор устойчивого развития территории: автореф. дисс. на соиск. учен. степени д-ра арх.: спец. 18.00.01. - Иркутск, 2003. - 58 с.
3. Гуськова Е. В. Принципы архитектурной ревитализации приречных пространств (из опыта России и Франции): автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. арх.: спец. 18.00.04. - Н., 2010. - 23 с.
4. Оселко Н. Е. Планировочное развитие приречной территории: крупнейшего столичного города: автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд.] арх.: спец. 18.00.04. - М., 2001, - 23 с.
5. Alexander C., Ishikawa S., Silverstein M., Jacobson M., Fiksdahl-King I., 1 Angel S. A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction. - New York: Oxford 1 University Press, USA, 1977. - 1171 p.
6. Глазычев В. Городская среда. Технология развития: Настольная книга. М.: «Издательство Ладыя». 1995. - 240 с.
7. Архитектурно-художественная организация городской и производственной среды. - Л.: Знание, 1983, с.39-42.
8. Птицына Л. М. Проблематизация дизайна городской среды в современной культурологии: авто реф. дисс. канд. культурологии: 24.00.01/ J1. М. Птицына- Челябинск, 2012. -14 с.
9. Радий А. Третий путь Ирана [Электронный ресурс]/ А. В. Радий. - Режим доступа: <https://www.geopolitica.ni/article/trety-put-irana>.
10. Сухоруков С. А. Современная архитектура Ирана. Новые перспективы развития [Электронный ресурс] / С. А. Сухоруков. - Режим доступа: <https://www.gup.ru/evrats/news/smi/suhorukov2016.pdf>.

*Резга Куідер, аспірант КНУБА,
науковий керівник – докт. арх., проф. Івашко Ю.В.*

ПРОЕКТУВАННЯ МЕЧЕТЕЙ В ІСТОРИЧНИХ ІСЛАМСЬКИХ ТРАДИЦЯХ АЛЖИРУ ЯК ФАКТОР ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СВІТОГЛЯДУ НАРОДУ

Тенденції глобалізації призводять до зближення культур навіть в такому досить консервативному аспекті, як іслам. Якщо проаналізувати, в яких формах сьогодні будуються нові мечеті на території ісламських країн, можна побачити, як запозичуються архітектурно-будівельні традиції від народу до народу, і значною мірою цей процес посилюється завдяки сучасним джерелам інформації, новим матеріалам і технологіям, практиці будівництва мечетей запрошеними іноземними архітектурно-будівельними компаніями і фірмами.

Період французької колонізації з планомірним знищенням і

перебудовою історичної ісламської спадщини Алжиру спричинив переривання процесу спадкоємного розвитку алжирської ісламської архітектурної школи, і саме тому зараз держава Алжир спрямовує значні зусилля як на збільшення кількості нових мечетей, так і на популяризацію історичної ісламської спадщини Алжиру поза межами країни. Водночас недостатність інформації по специфічних національних ознаках ісламського будівництва в Алжирі, недослідженість багатьох мечетей призводять до появи проектів нових мечетей з невластивими для Алжиру формами елементів, які натомість зустрічаються в мечетях Саудівської Аравії, Туреччини та інших ісламських країн. Мова йде насамперед про купольні мечеті та мінарети з складними завершеннями, які історично не застосовувались в Алжирі з питань сейсміки, і складне декорування фасадів і інтер'єрів.

Своєрідність ісламської архітектурної школи Алжиру полягає в тому, що в окремих регіонах країни (захід, північний захід – ознаки магрибської культури, центр, долина р. Мзаб – ознаки хариджитської культури) склалися території з концентрацією архітектурних стилів – виразників національної ідентичності Алжиру, натомість є регіони з змішуванням різних архітектурних стилів та з концентрацією чужерідних привнесених зовні стилів (північ, схід – ознаки арабської та османської культури, вплив романських і візантійських традицій).

Крім цього, враховуючи особливі природно кліматичні умови Алжиру (більшість території країни займає пустеля Сахара і історично там жили лише кочовники-бедуїни), спостерігається концентрація історичних мечетей різних періодів на північному заході, півночі і сході.

Всього можна виділити 6 архітектурних періодів будівництва мечетей Алжиру, які виявляють генезу мечетей, поступовий відхід від арабських першозразків до місцевого магрибського типу, удосконалення його і відхід в бік декорування, на пізньому етапі – поява запозиченого типу османської купольної мечеті з розвиненим внутрішнім двором з фонтаном і галереями.

Сформульовано визначальні ознаки національної самобутності і зовнішні впливи в архітектурі мечетей Алжиру XI ст.– 1830 р. (на різних періодах і в різних регіонах). Аргументовано еволюцію мечетей Алжиру від функціональності і конструктивності до декоративності, яка почала проявлятися в поширенні тонкого арабескового візерунку, сталактитових склепінь і карнизів, в декоруванні інтер'єрів, особливо тих частин, які знаходяться біля міхрабу, і самого міхрабу, в появі великої кількості модифікованих варіацій античних капітелей і ускладненні геометричних форм арок.

Доведено, що національні форми мечетей Алжиру, насамперед виражені в безкупольних магрибських і хариджитських мечетях з двома

характерними типами мінаретів сформувались як найбільш придатні для будівництва в умовах сильної сейсмічної активності, отже, вибір форм-виразників національної ідентичності, застосування колонного типу мечеті з перекриттям кожної нави окремими двосхилими дахами, використання легких дерев'яних конструкцій дахів було оптимальним в умовах тектонічної активності і забезпечило збереженість споруд з давніх часів. Пристосування до будівництва в умовах сейсміки пояснює відсутність завершень в мінаретах магрибського типу і застосування двох гострокутних елементів зверху мінаретів хариджитів.

Рис.1. Джамаа Ель Кебір м. Недрома (1145)

На території Алжиру сформувались чотири основні регіони з домінуванням в архітектурі національних або запозичених традицій, що зумовлене специфікою історичних подій (правлячі династії, захоплення територій, переселення, обмін майстрами і традиціями):

а) північ (узбережжя Адриатики) – внаслідок постійних завоювань і змін правителів змішування арабських, магрибських, османських, іспано-португальських традицій (м. Алжир, Тенес);

б) захід (кордон з Мароко) – збереження території з концентрованим проявом ознак національної магрибської ідентичності в архітектурі (м. Оран, Маскара, Тлемсен, Недрома (рис.1), максимальне збереження унікальних пам'яток ісламської архітектури);

в) схід (кордон з Тунісом) – внаслідок постійних завоювань і змін правителів змішування романських, візантійських, османських традицій (м. Константина, Аннаба, Туггурт);

г) центр (мозабіти) (Мзаб) – збереження території з концентрованим

проявом ознак національної культури хариджитів, витоками якої були в тому числі і перські традиції (м. Гардайя).

Таким чином, в регіонах на заході і в центрі країни найбільш виражені ознаки національної ідентичності ісламської архітектури Алжиру, на півночі і на сході магрибські домінує мультикультуралізм, магрибські традиції змішані з арабськими, андалузськими, візантійськими, османськими, відчутний вплив античної архітектури.

Водночас в Алжирі навіть в часи османського панування зберігались мсєві магрибські архітектурно-будівельні традиції, що виразилося в поєднанні купольного типу османської мечеті і мінарету магрибського типу та в застосуванні підковоподібних арок.

Сформульовано ознаки трьох характерних типів мечетей Алжиру.

а) Мечеті магрибського типу хоча споріднені з аналогічними

Рис. 2. Мечеть м. Бунура (поч. XI ст.).

мечетями Мароко, проте вони не є єдиним домінуючим типом, спостерігається їх

тотальне розповсюдження лише на заході і північному заході, тоді як на півночі і на сході вони поєднуються з мечетями інших типів. Алжирські мечеті магрибського типу мають прості геометричні форми, часто неоздоблені на фасаді або з поєднанням масивних стін і тонкого фасадного декору, колонного типу, наві паралельні стіні кібли, перехрестя нав в інтер'єрах визначене стовпами з утворенням арок, роль внутрішнього двору не така значна, як в османських мечетях, купола може не бути, мінарет з функцією сторожової башти квадратний в плані, у вигляді поставлених одна на одну призми, без конічного завершення

(рис.1). Особливою різноманітністю відзначаються форми куполів та арок (арки підковоподібної або півиркульної форми, арка міхрабу підковоподібна або у вигляді мушлі). Для декоративного оздоблення застосовано мармур, природний камнь, полив'яну кераміку, дерев'яне різьблення.

б) Мечеті мозабітського типу є своєрідним типом мечетей, захищеним від зовнішніх впливів природно-кліматичними умовами Мзабу, Сахари і закритістю побуту населення (рис.2). Ці мечеті підкреслено прості за формами, меншого розміру, без будь-яких нововведень в архітектурі, з дуже товстими стінами і малими віконцями, з підземними ходами і сходами на випадок переховування заколотників, часто без мінаретів взагалі (мінарети тільки в кількох головних мечетях і тільки проти стіни кібли або поряд з нею, з функціями сигнальних веж), наявність внутрішнього двору не обов'язкова, в плануванні інтер'єрний простір колонного типу розділений на декілька автономних молитовних приміщень з власними стінами, будівельні матеріали дуже прості й лише

Рис. 3. Джамаа Ель Джедід м. Алжир (1660).

місцеві, без декору (декор взагалі підпадає під заборону – “харам”).

в) Мечеті запозиченого османського типу (рис.3) – купольного типу, споріднені з купольними храмами Візантійської імперії, для них характерна наявність головного куполу в оточенні менших куполів і півкуполів, одночасне поєднання античних і візантійських традицій. Особливе значення надається внутрішньому двору, оточеному галереями з півкуполами. Мінарети характерної циліндричної форми з конічними

завершеннями, ніколи не виконували функцій сигнальних веж. В окремих варіантах в мінаретах поєднуються магрибські і османські традиції.

На основі одночасного розгляду і аналізу природно-кліматичних умов, історичних періодів, культурних традицій різних регіонів Алжиру доведено, що архітектурна ісламська школа Алжиру сформувалась хоча під сильним арабським впливом на ранньому періоді, проте зі збереженням і поступовим розвитком в часи панування магрибських династій власних берберських архітектурно-будівельних традицій. Внаслідок специфічних природно-кліматичних умов на території Алжиру сформувались окремі регіони зі збереженням власних традицій, захищені від зовнішніх впливів.

Розуміння специфіки проявів національної ідентичності в мечетях Алжиру дозволяє проектувати нові мечеті в національних традиціях певних регіонів.

Було простежено, як відбувався процес трансформації елементів ісламської культури країн-завойовників в умовах Алжиру:

а) запозичений від арабів тип колонної мечеті в умовах Алжиру зазнав таких змін: колонний тип був накладений на місцеву характерну об'ємно-просторову композицію безкупольної мечеті з призматичним мінаретом, зменшилась роль внутрішнього двору (на ранньому періоді в мечетях Алжиру його немає), в разі появи оточуючих внутрішній двір галереї вони мають меншу висоту порівняно з арабськими мечетями, інші форми арок прорізів (сформувались специфічні характерні магрибські форми арок), роль купола знівельована внаслідок походження магрибських мечетей від історичних фортифікацій, порівняно з декоративним оздобленням арабських мечетей декор скромніший і його менше, ордер в багатьох випадках максимально спрощується і перетворюється на звичайні стовпи;

б) запозичений від османів тип турецької багатокупольної мечеті в умовах Алжиру значно спростився: алжирські мечеті менші за розмірами і висотою, в них немає вираженої пірамдальної композиції з домінуючим ентральним куполом і симетричними циліндричними парними мінаретами з конусовим завершенням, відкритого до зентіту центральної бані внутрішнього простору з пишним декоруванням інтер'єру, натомість від османського типу мечеті залишається лише відносно невеликий нерозвинений купол (можна говорити про характерний османський обрис купола) або один мінарет османського типу, також в османських мечетях завжди є просторий внутрішній двір з фонтаном для омовіння (в магрибських мечетях омовіння здійснюють в оточуючих галереях).

Висновки. Сьогодні збереження історичної ісламської спадщини і активізація ісламського будівництва в Алжирі є одним з ключових моментів державної політики на всіх рівнях. На основі комплексного аналізу проявів національної ідентичності в мечетях Алжиру і сусідніх

країн та зовнішніх впливів інших культур (давньоримської, арабської, візантійської, іранської, османської, іспанської, португальської) було сформульовано рекомендації для проектування сучасних мечетей, які найбільш повно виражають національну ідентичність і національну своєрідність країни. Зокрема були окремо розроблені рекомендації для сунітських мечетей магрибського типу і для мозабітських мечетей.

Для мечетей магрибського типу:

- прямокутний або наближений до прямокутника план колонної мечеті з навами, перпендикулярними стіні кібли, з внутрішнім двором, який виконує суто декоративну естетичну функцію, оточеним галереями для ритуального омовіння;

- невеликий купол над міхрабом або його відсутність;

- модифікована форма мінарету з кількох призматичних ярусів;

- бездекоративний фасад, стриманий декор в інтер'єрі (переважно зосереджений коло міхрабу);

- можливість використання сучасних конструктивних схем, модифікованих традиційних форм мінаретів, сучасне вирішення опор в інтер'єрі.

Для мечетей мозабітського типу:

- в великих головних Джамаа Ель Кебір – застосування високого мінарету за типом Великої мечеті м. Гардайя;

- простота і бездекоративність;

- відсутність нововведень, новітніх матеріалів і конструкцій (згідно вчення ісламу в трактуванні хариджитів).

Не рекомендується будувати мечеті запозичених типів, оскільки ці типи були привнесені зовні чужоземними завойовниками, є невластивими природно-кліматичним і культурним особливостям Алжиру, до того ж, привнесені зовні чужерідні типи мечетей, як правило, завжди простіші, ніж подібні типи мечетей на основних територіях їх поширення (наприклад, мечеті Алжиру османського типу поступаються за розмірами і виразністю аналогічним османським мечетям на території Туреччини).

Саме тому пропонується розвивати в сучасному ісламському будівництві Алжиру власні національні традиції, особливо на тлі тих значних втрат, яких зазнала ісламська архітектурна спадщина Алжиру в роки французької колонізації.

Водночас процес будівництва нових мечетей повинен тривати паралельно з розробкою пам'яткоохоронних і реставраційних заходів шляхом розширення переліку об'єктів, які перебувають під державною охороною і включені до Державного чи світового пам'яткоохоронного реєстру.

Список використаних джерел

1. Bourouiba Rachid, « L'art religieux musulman en Algérie » ,S.N.E.D,Alger,2eme Édition;1981,p 37 ,p 47,51,89,99,102,104 ,113,114,124,125,126,129,p 171 ,172,176,187,p 201,p 293,p 212,p 250,p 283,287,313,319
2. Bourouiba Rachid, « Apports de l'Algérie a l'architecture religieuse Arabo-islamique »,Office des publications universitaires ,Alger ,1986.,p 335.
3. Bourouiba Rachid, « Abd Al Mu'min flambeau des Almohades » ,S.N.E.D,Alger,2 éme Édition,1982. P 86,100,102 et 106 p.
4. Godar A. L'origine de la madrasa, de la mosquee et caravanserail a quatre i'wais / Godar A. // Ars Islamica. XV-XVI. 1951. – Pp. 5-6.
5. Golvin L. La mosquee, ses origines, sa morfologie, ses divers fonctions. Son role dans la vie musulmane / Golvin L. – Paris, 1959. – Pp.1-30.
6. Golvin Lucien. Essai sur l'architecture religieuse musulmane,L'architecture des omeyyades de syrie. Klincksieck,Paris, Tom 2,1971.p 17,p 97,p 101.
7. Golvin Lucien. Essai sur l'architecture religieuse musulmane,L'architecture religieuse des grands Abbasides. la mosquée d'Ibn Tulun ,l'architecture des Aghlabides » ,Klincksieck,Paris, Tom 3,1974.p149 ,p 192-198

*Можаровська Марина Сергіївна,
студентка архітектурного факультету КНУБА*

ПРАВОВІ НОРМИ В БУДІВНИЦТВІ ТА АРХІТЕКТУРІ УКРАЇНИ

Аналізуючи правові норми, стає зрозуміло, що законодавчо встановлених вимог щодо будівництва житлового будинку в тій чи іншій частині ділянки немає, але все ж таки існує рекомендація, згідно з якою найкраще зводити будинок по можливості ближче до огорожі з боку вулиці, так як це дозволить раціонально використати територію для відпочинку на задньому дворі і значно скоротить відстань при пересуванні людини від хвіртки до вхідних дверей.

Також важливо при цьому врахувати прив'язку до червоної лінії, тобто встановленої межі існуючої або запроектованої вулиці. Згідно з вимогами ДБН 360-92 **, житловий будинок повинен бути розміщений з відступом від червоної лінії магістралей і основних вулиць не менше ніж на 6 метрів, від другорядних вулиць і провулків не менше ніж на 3 метри (Рис. 1)